

ХУЛОСАИ НИҶОИИ
ШУРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D. КОА-038
НАЗДИ ДОНИШГОҶИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН АЗ РҶИИ
ДИССЕРТАТСИЯ БАРОИ ДАРЁФТИ ДАРАҶАИ НОМЗАДИ ИЛМ

Парвандаи аттестатсионии №__

Қарори Шурои диссертатсионӣ аз 06 июни соли 2024, №36

Барои сазовор донишҷуи Хисайнов Далер Эмомович, шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01- Ботаника.

Диссертатсияи Хисайнов Далер Эмомович, дар мавзӯи «Хусусиятҳои биоэкологӣ ва захираҳои биологӣ баъзе растаниҳои яксолаи лӯбиёгии хурӯи хавзаи дарёи Яхоб (Ёхсу)» аз рӯи ихтисоси 03.02.01- Ботаника ба ҳимоя қабул карда шуд, суратчаласаи №36 аз 06.06.2024, Шурои диссертатсионии 6D. КОА-038-и назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Суроға: 734025, www.tnu.tj. ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 17, №119/шд 8-уми апрели соли 2022.

Довталаби дараҷаи илмӣ Хисайнов Далер Эмомович 8-уми майи соли 1989 дар деҳаи Сангдараи ноҳияи Муъминобод таваллуд шудааст, миллаташ тоҷик, маълумоташ олӣ мебошад. Номбурда баъди хатми мактаби миёна соли 2007 ба Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ дохил шуда, соли 2012 Донишгоҳи мазкурро бо ихтисоси «биология-экология» хатм намудааст. Соли 2012 ба шуъбаи аспирантураи Институти ботаника, физиология ва генетикаи АМИТ дохил шуда, онро соли 2017 хатм намудааст. Солҳои 2012 - 2016 ба ҳайси ассистент, солҳои 2016 - 2019 ҷонишини декан оид ба корҳои тарбиявӣ ва аз соли 2019 то ҳол ба ҳайси муаллими калони кафедраи биология ва методикаи таълими он-и ДДК ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ фаъолият карда истодааст.

Диссертатсия дар шуъбаи флора ва систематикаи растани Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани АМИТ иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: Мадаминов Абдулло Асракулович – номзади илмҳои биологӣ, ходими калони Институти ботаника, физиология ва генетикаи растаниҳои АМИТ

Муқарризи расмӣ:

1. **Мамадризохонов Акбар Алихонович** - доктори илмҳои биологӣ, профессори кафедраи география ва сайёҳии факултети биологияи Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев.

2. **Холова Шарифамо Сайдахтамовна** - номзади илмҳои биологӣ, мудири кафедраи физиологияи растаниҳои факултети биологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Муассисаи пешбар – Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров дар хулосаи мусбии худ, ки аз тарафи муқарриз, муаллими калони кафедраи физиологияи растаниҳои ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров, номзади илмҳои биологӣ Мирсабуров Ш.М имзо шудааст, қайд менамояд, ки кори диссертатсионии Ҳисайнов Далер Эмомович аз рӯи муҳимият, навгонии илмӣ, ҳаҷм ва сифати вазифаҳои иҷрошуда, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастоварда, саҳеҳият ва асоснокунии хулосаҳо ба талаботи боби 3, фаслҳои 31, 33, 34-и “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардида, барои рисолаҳои номзадӣ пешниҳод гардидааст, барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01–Ботаника ҷавобгӯ мебошад.

Довталаби дараҷаи илмӣ Ҳисайнов Далер Эмомович оид ба мавзӯи диссертатсия 10 кори илмӣ, аз ҷумла 2 мақола дар маҷаллаҳои илмии эътирофнамудаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст.

Қорҳои нисбатан муҳими илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия:

I. Мақолаҳое, ки дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиякардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд:

[1-М]. Ҳисайнов Д.Э. Биоекологические особенности вики мохнатой и перспективы их использования в Южном Таджикистане / А.А. Мадаминов, Д.Э. Хусайнов, Н. Азимова // Изв. НАНТ. Отд. биол. н., 2022, № 4(219) – С. 7-13.

[2-М]. Ҳисайнов Д.Э. Биоекологические особенности однолетних кормовых бобовых растений ущелья реки Варзоб и их значение / А.А. Мадаминов., Н. Муродова., Н. Азимова., Д.Э. Ҳисайнов // Нука и инновация 2023 - № 2. – С. 167-172.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷмӯаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ҷоп шудаанд:

[3-М]. Ҳисайнов Д.Э. Однолетние бобовые предгорных пастбищ Кулябской зоны и их значение / А.А. Мадаминов., Д.Э. Ҳисайнов., М. Давлатов. // Сб. науч. мат-лов науч-теор. конф. «Роль КГУ им. А. Рудаки в подготовке

- специалистов» посвященной 70-летию ун-та (ч.2) Куляб, 2015. – С. 27-30.
ББК: 74,58+2 тоҷик М 50
- [4-М]. Ҳисайнов Д.Э. Роль бобовых растений в повышении продуктивности пастбищ / А.А. Мадаминов., С. Икромов., Д.Э. Ҳисайнов., С Юсупов. // Маводи конф. 6-уми байналмилалии «Хусусиятҳои экологии гуногунии биологӣ» УДК. 502.7. Душанбе, 2015. - С. 146-148
- [5-М]. Ҳисайнов Д.Э. Люцерна малая (*Medicago minima*)- ценное кормовой растение / Д.Э. Ҳисайнов. // Маводи конф. 7-уми байналмилалии «Хусусиятҳои экологии гуногунии биологӣ» УДК.502.7. Душанбе 2017. - С.134-135.
- [6-М]. Ҳисайнов Д.Э. Разнообразие бобовых растений, их использование в реконструкции пастбищ Таджикистана». Маводи конф. илмӣ-ҷумҳуриявӣ «Мутобиқшавии организмҳои зинда ба шароитҳои тағйирёбандаи муҳити зист» (27-28 сентябри 2019с) Издательство «Дониш» Душанбе-2019. - С. 242-245.
- [7-М]. Ҳисайнов Д.Э. Таърихи омӯзиши растаниҳои лӯбиёгии ёбой / Д.Э. Ҳисайнов. // Маводи конференсияи илмӣ-назариявӣ ҳайати профессорону омӯзгорон ва донишҷӯён бахшида ба солҳои 2019-2021 «Солҳои рушди деҳот, сайёҳӣ ва ҳунарҳои мардумӣ» (ш. Кӯлоб, 26-27 апрели 2019), Нашриёти Душанбе «Промекспо» - 2019. – С. 8-9.
- [8-М]. Ҳисайнов Д.Э. Хусусиятҳои биологӣ экологии мунҷ / Д.Э. Ҳисайнов., С.М Мирзоев., С.А. Холов., А Намозов // Паёми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни, шумораи № 3-4 (11-12) 2021. Бахши илмҳои табиӣ ва риёзӣ.” – С. 421-423
- [9-М]. Ҳисайнов Д.Э. Тавсифи биологӣ экологии растаниҳои лӯбиёгии ёбой (худрӯй) / Д.Э. Ҳисайнов., С.А. Холов., А. Намозов., С.М. Мирзоев // Паёми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни, шумораи №3-4 2022 “Бахши илмҳои табиӣ ва риёзӣ” – С. 213-217.
- [10-М]. Ҳисайнов Д.Э. Хусусиятҳои биоэкологии астрагали очингмева (*Astragalus rutilobus bunge.*) / Д.Э. Ҳисайнов // Паёми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни шумораи № 1 (17) 2023 “Бахши илмҳои табиӣ ва риёзӣ” – С. 198-202
- Ба диссертатсия ва автореферати тақризи зерин ворид шудаанд:**
1. Доктори илмҳои биологӣ, директори МДИ “Маркази инноватсионии биология ва тиб-и АМИТ” Сатторов Ҷамшед Саидович ба автореферати рисолаи илмӣ тақриз навиштаанд, тақриз мусбӣ арзёбӣ гардидааст.
 2. Номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи биологияи умумии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав Сафарова С.С (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбӣ арзёбӣ гардидааст.

3. Номзади илмҳои биологӣ, дотсенти кафедраи биологияи тиббӣ бо асосҳои генетикаи МДТ “ДДТТ” ба номи Абӯалӣ ибни Сино Наврузшоева Г.Х - (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбӣ арзёбӣ гардидааст.

4. Номзади илмҳои биологӣ, ходими илмии шӯбаи захираҳои сабзавотӣ, полизӣ, дарахтони мевадиханда, ангур ва растаниҳои шифобахши Маркази миллии захираҳои генетикии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон Муродов Ш. (тақриз бо забони тоҷикӣ пешниҳод шудааст), тақриз мусбӣ арзёбӣ гардидааст.

Дар тақризи муҳимияти мавзӯи кори диссертационӣ, навгони илмӣ, аҳамияти назариявӣ амалии натиҷаҳои бадастомада дарч гардидаанд. Инчунин кори диссертационии Ҳисайнов Далер Эмомович таҳқиқоти баанҷомрасидаи таҳассуси илмие мебошад, ки ба ихтисоси 03.02.01 – Ботаника мувофиқат мекунад ва муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои биологӣ мебошад.

Интиҳоби муқарриси расмӣ ва муассисаи тақриздиханда бо он асоснок карда мешавад, ки онҳо нисбат ба соҳаи растанипарварӣ ва чорводорӣ ба дастовардҳои хуб ноил гаштаанд, дар ин соҳа корҳои илмӣ ва аз рӯи мавзӯи интиҳобшуда таълифотҳои илмӣ доранд, аз ин лиҳоз ба кори диссертационӣ оид ба мубрамияти мавзӯ, навоари илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои бадастомада баҳои объективона дода метавонанд.

Шури диссертационӣ қайд менамояд, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ:

коркард карда шуд: хусусиятҳои биологӣ (тобоварӣ ба шароити табиӣ, хушкӣ ва ҳарорати ҳаво), дараҷаи паҳншавии онҳо дар минтақа барои ҳӯроки чорво аҳамияти муҳим доранд;

пешниҳод шудааст: аз ҷиҳати бартари доштан аз дигар намуди растаниҳои яқсолаи лӯбиёғиҳо 8 намуд (астрагали очингмева (*Astragalus rutilobus* Bunge), мунчи муқарарӣ (*Vicia sativa* L.), юнҷакаи хурд (*Medicago minima* (L.) Grufb), сидирки бебаргча (*Lathyrus aphaca* L.), қатраборони зебо (*Onobrychis pylchella* Schrenk), юнҷакаи лӯндашакл (*Medicago orbicularis* (L.) Bart.), себаргаи қаратоғӣ (*Trifolium karatavicum* Pavl.) ва мунчи сермӯйяк (*Vicia villosa* Roth.) мебошанд, интиҳоб карда шуданд;

исбот шудааст: растаниҳои яқсолаи лӯбиёғиҳо дар шароити ҳавзаи дарёи Яхоб (Ёхсу) маҳсулнокии хуб нишон доданд ва истифодаи онҳо самаранок мебошад;

чорӣ намудани: чорӣ намудани кишти растаниҳои яқсолаи лӯбиёғиҳо, ки барои чорво ҳӯроки сергизо ба ҳисоб мераванд;

Аҳамияти назариявии таҳқиқот бо ин асоснок карда шудааст, ки:
исбот намудани: манбаъҳои аз ҷиҳати истеҳсоли арзишнок оид ба истифода намудани онҳо дар соҳаи растанипарварӣ ва чорводорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси омӯзиши баъзе растаниҳои яксолаи лӯбиёгӣ аз рӯи хусусиятҳои асосии истеҳсолию биологӣ.

Вобаста ба масъалагузори дар диссертатсия ҷой дошта самаранок:
истифода бурдани усулҳои нави таҳқиқотӣ бо мақсади баланд бардоштани ҳосилнокӣ дар заминҳои таназзулэфта;

баён шудани: растаниҳои яксолаи лӯбиёгӣ, чудо кардани намудҳои беҳтарини яксолаи онҳо барои истифодабарӣ дар соҳаи растанипарварӣ, ғани гардонидани заминҳои таназзулэфта ва нигоҳ доштани захираҳои растаниҳои яксола дар заминҳои лалмӣ ва обӣ;

ошкор гардидани: хусусиятҳои маҳсулнокии намудҳои нави растаниҳои яксолаи лӯбиёгӣ дар асоси натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқоти илмӣ;

омӯхта шуданд: дар шароити минтақаи Кӯлоб бори аввал бо назардошти баҳодихӣ аз ҷиҳати экологӣ, хусусияти биологӣ, сифати хӯроки чорво, аз ҷиҳати хоҷагидорӣ аломатҳои пурарзиши растаниҳо, талаботи бештар ба шароити нашъунамо, ба омилҳои номусоид тобовар, инчунин, дар сурати тағйирёбии иқлим, баҳогузори ҳосилнокӣ ва сифати ҳосил дода шудааст.

Аз нав такмил додани: усулҳои маъмулӣ ва муосир

Аҳамияти натиҷаҳои ба дастовардаи довталаби дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки: натиҷаҳои илмӣ ва санҷиши истеҳсолии таҷрибаҳои саҳроӣ оид ба маҳсулнокии растаниҳои яксолаи лӯбиёгӣ дар ҳавзаҳои дарёи Ҳавзаҳои дарёи Яхоб (Ёхсу) тадбиқ карда шудааст;

коркард ва ҷорӣ карда шуданд: истифода бурдани растаниҳои яксолаи лӯбиёгӣ дар ҷароғоҳҳои минтақаи Кӯлоб ба сифати хӯроки серғизо;

муайян карда шуданд: дар ҳавзаҳои дарёи Яхоб омӯзиши ҳаматарафаи растаниҳои лӯбиёгӣҳои худрӯи яксолаи хӯроки чорво гузаронида шуда, хусусиятҳои нашъунамо ва инкишоф, ҳосилнокии биологӣ, паҳншавии растаниҳои лӯбиёгӣҳои худрӯи яксолаи хӯроки чорво дар шароити табиӣ ва кишт муайян карда шудааст;

офарида шуд: низоми амалии тавсияҳо барои такмили пойгоҳи хӯроки чорво дар минтакаи Кӯлоб ба сифати растаниҳои яксолаи лӯбиёгиҳо ба монанди; астрагали очингмева, мунчи сермӯяк юнучкаи хурд, сидирки бибаргча, қатраборони зебо, юнучкаи лӯндашакл, себаргаи сермӯяк;

муаррифӣ карда шуд: растаниҳои яксолаи лӯбиёгиҳо, чудо кардани намудҳои беҳтарини яксолаи онҳо барои истифодабарӣ дар соҳаи растанипарварӣ, ғанӣ гардонидани заминҳои таназзулӯфта ва нигоҳ доштани захираҳои растаниҳои яксола дар заминҳои лалмӣ ва обӣ;

Барасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот нишон додаанд, ки барои корҳои таҷрибавӣ:

назария: дар асоси омӯзиши маълумотҳои таҳқиқотҳои саҳроӣ ва кишти растаниҳо сохта шудааст.

ғоя асоснок шудааст: дар асоси таҳлили амалияи хулосаи таҷрибаи пешқадами муаллифони хориҷӣ ва ватанӣ оид ба парвариши растаниҳои яксолаи лӯбиёгиҳо;

истифода шудаанд: муқоисаи натиҷаҳои муаллифӣ ва натиҷаҳои бадастомада бо адабиёти пешин оид ба мавзӯи диссертатсия;

муайян шудаанд: миқдоран ва сифатан мувофиқат кардани натиҷаҳои муаллифӣ бо манбаъҳои ҳолис, ки аз рӯйи мавзӯи мазкур оварда шуданд, дар ҳолатҳое, ки ин муқоисаҳо асоснок мебошанд;

истифода карда шудаанд: нашъунамо, инкишоф ва ҳосилнокии навъҳои лӯбиёгиҳои яксола дар шароити табиӣ дар се қитъа (астрагали очингмева, юнучкаи хурд ва себаргаи қаратоғӣ) ва дар кишт – дар заминҳои лалмӣ ва обёришаванда гузаронида шуданд. Ҳангоми мушоҳидаи нашъунамо, инкишофи растаниҳо ва баҳодихии ҳамачониба аз усулҳои аз ҷониби умум эътирофшудаи П.А.Вошинин (1961), В.М.Понятовский (1964), В.Ф.Шамурина (1961), А.П.Пономарева (1960), И.Н.Бейдеман (1954) истифода бурда шуданд.

Саҳми шахсии доктараби дараҷаи илмӣ муайян мегардад: муаллиф тамоми зинаҳои таҷрибаҳои таҳқиқотӣ, бевосита дар ҷамъоварӣ ва ҷустуҷӯи таҳлили адабиёти соҳавӣ, омӯзиши объектҳои таҳқиқот,

гузаронидани таҷрибаҳои саҳроӣ, коркарди оморӣ, ки дар шакли интишорот, мақолаҳо ва фишурдаҳои илмӣ ҷамъбаст гаштаанд, дар кори диссертатсионӣ ва автореферат навишта шудаанд, мустақилона таҳлил намудааст.

Дар ҷаласаи 6-уми июни соли 2024 Шурои диссертатсионӣ барои сазовор донистани Ҳисайнов Далер Эмомович ба дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ қарор қабул кард.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар Шурои диссертатсионӣ 14 нафар, аз онҳо 1 нафар д.и.х Рачабов С.И. ба тариқи маҷозӣ (онлайн) иштирок доштанд, ки аз онҳо 4 нафар докторони илм аз рӯйи ихтисоси 03.02.01- Ботаника мебошанд.

Аз 15 нафаре, ки ба ҳайси шуро дохиланд, овоз доданд - тарафдор - 13 нафар, муқобил - 1 нафар, бетараф - нест, бюллетенҳои тақсимоношуда - 1 нафар, беътибор - нест.

Раиси Шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои биологӣ, профессор

Эргашев Абдуллоҷон

Котиби илмии Шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои биологӣ

Иброгимова Сайрамбӣ
Искандаровна

06.06.2024с.